

บทที่ ๔

คุณค่าของศรัทธาที่ปรากฏในพิธีกรรมการบูชาพระธาตุนาควน

พระธาตุนาควนมีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของชาวอำเภอนาควนเป็นอย่างมากทำให้ชาวชุมชนได้รับประโยชน์ส่งผลสะท้อนผ่านพิธีกรรมและมีผลต่อการเกิดความเชื่อต่อองค์พระธาตุขึ้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๑คุณค่าศรัทธา ที่ปรากฏในพิธีกรรมการบูชาพระธาตุนาควน

การสร้างพระบรมธาตุนาควนมีจุดประสงค์เพื่อเป็นหลักยึดเพื่อให้เกิดความมั่นคงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของพระพุทธศาสนาในการสร้างพระบรมธาตุอันเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้านั้นแม้จะมีลักษณะแตกต่างกันไปตามลักษณะของพุทธศิลป์ของแต่ละประเทศแต่ละยุคแต่ละสมัยแต่ทุกคนก็เข้าใจร่วมกันว่านี่คือพระพุทธเจ้าผู้สมควรแก่การกราบไหว้และเป็นองค์เดียวกันและถึงแม้ว่าพระพุทธศาสนาจะเกิดการแตกแยกออกเป็นกลุ่มเป็นนิกายต่างๆแต่ก็ยังมีหลักยึดอันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาอยู่ตามลักษณะการถ่ายทอดลักษณะของมหาบุรุษและพยายามที่จะถ่ายทอดลักษณะของสภาวะธรรมภายในอันแสดงถึงความเป็นพุทธะอันเป็นนามธรรมสู่ความเป็นรูปธรรม

เป็นการรักษาซึ่งศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนาพระพุทธองค์เป็นศูนย์กลางแห่งความศรัทธาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจเมื่อพระพุทธองค์ทรงล่วงลับไปแล้วหลักฐานทางพระพุทธศาสนาย่อมสั่นคลอนจำนวนพุทธศาสนิกชนที่มีพุทธจิตย่อมลดน้อยลงไปในขณะที่ฝ่ายมีศรัทธาจริตมีจำนวนมากขึ้นตามลำดับจำเป็นจะต้องมีสิ่งที่จับต้องได้มองเห็นด้วยตาเนื้อเพื่อประกอบศรัทธาเอาไว้พระบรมธาตุนาควนจึงกลายเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมิในพระพุทธศาสนาเป็นการส่งเสริมความเชื่อมั่นว่าพระพุทธเจ้ามีตัวตนจริงมีพุทธประวัติมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ศาสนสถานศาสนวัตถุที่สามารถพิสูจน์ได้ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนาดังนั้นพระบรมธาตุนาควนจึงมีคุณค่าที่ต้องสานต่อไปเพื่อการรักษาความมั่นคงในพระพุทธศาสนาสืบไป

พระธาตุนาควน หรือพุทธมณฑลอีสาน เป็นสถานที่ที่ค้นพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดี ที่แสดงว่าบริเวณแห่งนี้เคยเป็นศูนย์กลางความเจริญรุ่งเรืองของนคร

จำปาศรี เมืองโบราณในอดีตอีกทั้งได้ขุดพบสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุอำเภอนาคู ได้กำหนดจัดงานนมัสการพระธาตุนาคูณบริเวณพระธาตุนาคู อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคามในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ เป็นประจำทุกปี เพื่อส่งเสริมกิจกรรม เนื่องในวันมาฆบูชา วันสำคัญทางพุทธศาสนาอันเป็นการสืบทอดวิถีปฏิบัติอันดีงามของชาวพุทธให้คงอยู่สืบไป อีกทั้งยังเป็นคุณค่าทางด้านความเชื่อ หลักธรรม จิตใจ และวัตถุ ดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ ด้านความเชื่อ

๑) หลักความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา

หลักความเชื่อของพระพุทธศาสนามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความคิดทางด้านการพัฒนาจิตใจเพราะพระพุทธศาสนาเน้นถึงธรรมะที่สามารถนำมาประยุกต์กับการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี เช่นพระพุทธศาสนาสอนให้คนมีความเสียสละช่วยเหลือต่อส่วนรวม มีจิตใจเป็นธรรมทำให้บุคคลรู้จักตนเอง รู้จักสังคม และทำประโยชน์ต่อสังคม

คำกล่าวที่ว่า คนมีจิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว ความคิดจิตใจเป็นตัวควบคุมหรือกำหนด พฤติกรรมทางกายการพัฒนาบุคคลจึงต้องเริ่มพัฒนาที่จิตใจ ให้เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจ มีความคิดเห็นที่ถูกต้องเมื่อมีความคิดเห็นถูกต้องแล้วก็จะทำอะไรถูกต้องไปด้วย เครื่องมือในการพัฒนาจิตใจไม่มีอะไรดีไปกว่าธรรมะในพระพุทธศาสนา ได้แก่ศีล สมาธิ ปัญญา การสร้างจิตสำนึกด้านคุณงามความดี ได้แก่ การมีคุณธรรมทางจิตใจ ปราศจากอบายมุข สามารถพึ่งตนเองได้ มีสุขภาพจิตดีไม่มัวสุมในการพนันทุกประเภท ไม่มัวเมาในกามตัณหาอันเป็นเหตุให้ทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว อาจเป็นสาเหตุให้เกิดความแตกแยกในครอบครัวสิ่งที่จะเป็นเครื่องชี้วัดภาวะการพัฒนาจิตใจนอกจากวัตถุที่เป็นผลที่เกิดจากการร่วมมือร่วมใจในการสร้างสรรค์สังคมแล้ว พระสงฆ์มีส่วนช่วยในการพัฒนาทางด้านพฤติกรรมของบุคคลในสังคม เช่นการอบรมสั่งสอนเพื่อชี้ให้เห็นถึงโทษของการเล่นการพนัน การละอายต่อบาป การปฏิบัติกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีตามแนวทางของศาสนาและความเชื่อในทางที่ถูกต้องได้

พระธาตุนาคูเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวนาคูอย่างแน่นแฟ้น เพราะเชื่อว่าพุทธานุภาพของพระบรมสารีริกธาตุที่บรรจุไว้ในองค์พระธาตุ

(๑) การได้บูชาพระบรมสารีริกธาตุ พระธาตุ ด้วยดอกไม้ ธูปเทียนของหอมด้วยจิตเลื่อมใสศรัทธา แล้วขอมทำให้เป็นสุขตลอดกาล และถือว่าได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าโดยตรง

(๒) มีเทวดาที่อยู่ในองค์พระธาตุจะมาปกป้องรักษาให้รอดพ้นจากภัยอันตรายทั้งปวงถ้าใครลบหลู่หรือไม่มีความศรัทธาต่อองค์พระธาตุ ก็จะไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต ได้รับแต่ความโชคร้าย ไม่ได้รับความคุ้มครองจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในองค์พระธาตุ

(๓) การสร้างพระธาตุเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ถือว่าเป็นการได้บูชาพระพุทธเจ้า ยิ่งมีองค์พระธาตุมากเพียงใด ถือว่าสถานที่นั้นเป็นที่เจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา และให้สืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป

ความเชื่อ เป็นการยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์หรือสังคม แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านี้ไม่สามารถจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความยำเกรง^{๔๒} การยอมรับหรือการยึดมั่นนี้อาจมีหลักฐานที่จะพิสูจน์ได้หรือไม่มีหลักฐานที่จะพิสูจน์สิ่งนั้นให้เห็นจริงก็ได้

๒) ความเชื่อที่มีต่อพระธาตุนานาชาติจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

ประชาชนชาวอำเภอหาดใหญ่มีความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจของพระธาตุ เชื่อในอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงการเคารพกราบไหว้เพื่อต้องการให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ในองค์พระธาตุได้คุ้มครองรักษาตนให้แคล้วคลาดปลอดภัยจากอันตรายทั้งหลาย ดังนั้น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดขึ้นจากองค์พระธาตุ อาจเกิดจากสาเหตุหลักๆ คือ

(๑) พุทธานุภาพ คือ ความเชื่อมั่นในพระพุทธคุณ ที่ทรงบริสุทธิปราศจากกิเลส สาสวะทั้งปวง และทรงประกอบด้วยพระคุณ ๓ ประการ คือ พระบริสุทธิคุณ พระมหากรุณาธิคุณ และพระปัญญาธิคุณ

(๒) ธรรมานุภาพ คือ พลังอำนาจของพระธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่มีปรากฏอยู่ตามบทสวดมนต์ต่างๆ

(๓) สังฆานุภาพ คือ อำนาจแห่งพระอริยสงฆ์ และพระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบทั้งหลายและมีการแผ่เมตตาจิตมาสู่สรรพสัตว์ทั้งหลาย

(๔) ปัญญาธิคุณ คือ อำนาจของการทำบุญกุศล คุณงามความดี รวมถึงการกระทำที่ส่งผลในทางที่ดีของบุคคลต่างๆ

^{๔๒} รัชปณ โนนทก, "วัฒนธรรมพื้นบ้านคติความเชื่อ" ในวัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๓๕๐-๓๕๑.

(๕) เทวานุภาพ คือ อานุภาพแห่งเทวดาที่ชาวพุทธมีความเชื่อว่าจะต้องได้รับการปกป้องรักษาจากเทวดาอยู่เสมอหากบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำแต่สิ่งที่ดี

สาเหตุทั้ง ๕ ประการนี้ เป็นสิ่งที่ประชาชนเชื่อว่าจะได้รับการปกป้องรักษาจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์แห่งองค์พระธาตุ ซึ่งได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า พระอรหันต์ไว้ในพระธาตุ จึงทำให้พระธาตุนาคนูได้รับความเชื่อเช่นนั้นด้วยเช่นกัน^{๘๓}

อภินิหารของพระธาตุนาคนูความเชื่อของชาวนาคนูนั้นไม่ได้เกิดจากสัญชาตญาณหากเกิดแต่ประสบการณ์ความคิดและสติปัญญาของบุคคลนั้นๆ อันเป็นสิ่งแสดงขึ้นพื้นฐานว่าคนต่างจากสัตว์ความเชื่อที่เป็นศาสตร์คนส่วนมากจะยอมรับได้อย่างสนิทใจโดยไม่มีข้อกังขาเช่นหลักธรรมของศาสนาในศาสนาต่างๆ รวมทั้งข้อเท็จจริงทางวิชาการในศาสตร์ทั้งปวงแต่ความเชื่อที่เกิดจากความเลื่อมใสถือเป็นสิ่งเฉพาะตัวยากที่จะให้คนอื่นซึ่งไม่ได้ประสบด้วยตนเองเชื่อตามหรือยอมรับได้ดีไม่ดีอาจถูกตำหนิว่าโง่หรือมกมายแล้วพาลทะเลาะวิวาทขัดใจกันไปในที่สุดจึงมีผู้มองโลกในแง่ดีและเห็นใจทั้งสองฝ่ายรวมหอมปัญหาที่เกิดขึ้นให้อยู่ในทางสายกลางว่า“ไม่เชื่อก็อย่าลบหลู่” เรื่องอภินิหารของพระธาตุนาคนูก็อยู่ในประเด็นหลังเพราะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคลผู้ที่ประสบมาต่างเชื่อด้วยความสนิทใจจึงที่ต้องใช้วิจารณ์ญาณตัดสินว่าควรเชื่อได้หรือไม่เพียงใดเพื่อจะเชิดชูสิ่งที่ชาวมหาสารคามมีความภูมิใจและเคารพนับถือด้วยศรัทธาปสาทะให้สูงยิ่งขึ้นได้โดยไม่มีขีดจำกัดสิ่งนั้นคือพระบรมสารีริกธาตุซึ่งประดิษฐานอยู่ในระธาตุนาคนู^{๘๔}

ชาวอำเภอนาคนูยังมีความเชื่อว่าพญานาคได้ส่งบริวารเป็นงู ให้มาเป็นผู้เฝ้าพระธาตุนาคนู เพราะมีหลายเหตุการณ์ที่เป็นที่น่าเหลือเชื่อที่ทำให้ชาวอำเภอนาคนูแปลกใจ หรือน่าอัศจรรย์ใจอย่างยิ่ง^{๘๕}

ชาวอำเภอนาคนูมีความเชื่อว่าองค์พระธาตุมีเทวดาปกป้องรักษาอยู่ ในอดีตจนถึงปัจจุบันชาวบ้านได้อาศัยพลังความเชื่อเป็นตัวขับเคลื่อน เพราะชาวบ้านส่วนมากเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ เชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เชื่อในอิทธิฤทธิ์ของผู้วิเศษ เชื่อในการประกอบพิธีกรรมที่กระทำขึ้นเพื่อเป็นการเอาใจเทวดา มีการอ้อนวอน บวงสรวง บูชาสิ่งที่ตนเคารพกราบไหว้ พิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้อำนาจพุทธคุณช่วยเหลือในสิ่งที่ตนปรารถนา การที่ได้

^{๘๓} สัมภาษณ์พระครูโสภณเจติยาภิรักษ์, เจ้าคณะอำเภอนาคนู, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๘๔} สัมภาษณ์นายประสิทธิ์ พูลวงษ์, รองนายกเทศมนตรีตำบลนาคนู, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๘๕} สัมภาษณ์นายทองสุข ทุมมี, พราหมณ์พิธีกรรมประจำพระธาตุนาคนู, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๕.

ประกอบพิธีบวงสรวงองค์พระธาตุ ก็เพื่อเป็นการขอให้เทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เฝ้ารักษา
คูแฉ่องพระธาตุได้รับรู้รับทราบถึงปัญหาของตนเองและจะได้ช่วยเหลือตน ชาวบ้านเชื่อว่า
องค์พระธาตุเป็นพระธาตุที่มีความศักดิ์สิทธิ์ที่มีผู้วิเศษปกปักษ์รักษาอยู่^{๘๖}

ความเชื่อดั้งเดิมของชาวอำเภอนาดูนมีความเชื่อที่ผสมผสานระหว่างพุทธศาสนา
และผี สาง เทวดา เพราะพระธาตุนาดูนเปรียบเสมือนตัวแทนของพุทธศาสนา กือชาวบ้านเชื่อ
ว่ามีพระบรมสารีริกธาตุบรรจุอยู่ภายใน แต่พิธีกรรมที่แสดงออกถึงความเคารพต่อองค์พระ
ธาตุไม่ใช่พุทธแท้เสียทั้งหมด ดังนั้น จึงเป็นความเชื่อที่เป็นแบบผสมผสานระหว่างพุทธ
พราหมณ์ ผี รวมทั้งเทวดาด้วย^{๘๗}

ความเชื่อดั้งเดิมของชาวอำเภอนาดูน ได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษก่อนที่จะมีการ
สร้างพระธาตุนาดูนก็มีความเชื่อเรื่อง ผี เทวดา ที่ปกปักษ์รักษาหมู่บ้าน เชื่อในเรื่องของบ่อน้ำ
ศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านมักเรียกผีและเทวดาว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่สามารถคลั่งคลั่งสิ่งต่างๆ ตามที่
ชาวบ้านต้องการได้^{๘๘}

ความเชื่อของชาวอำเภอนาดูน เชื่อในเรื่องของบาป บุญ คุณ โทษ เชื่อว่าเมื่อมีการ
ทำความดีถวายพระธาตุนาดูนแล้วจะได้รับสิ่งดีๆ ตอบแทนกลับมา เช่น เมื่อถึงวันพระ
ชาวบ้านก็จะใส่ชุดขาวมารักษาศีลอุโบสถเพื่อถวายองค์พระธาตุ เพราะเชื่อว่าการทำเช่นนี้จะ
ได้กุศลมาก และองค์พระธาตุจะบันดาลสิ่งที่ดี ๆ ให้กลับคืนมา^{๘๙}

ความเชื่อของชาวอำเภอนาดูนที่เกี่ยวข้องกับองค์พระธาตุ นับได้ว่ามีความ
เกี่ยวข้องกันในทุกๆ ด้าน ดังนี้

ความเชื่อในพระธาตุนาดูนในเรื่องของการเกิดนั้นคือ เมื่อคู่สามีภรรยาแต่งงาน
กันแล้วไม่มีบุตร ก็จะไปตั้งจิตอธิษฐานขอบุตรกับองค์พระธาตุ วิธีการขอบุตรก็จะนำขัน ๕
ไปถวาย แล้วกล่าวคำบูชาพระธาตุ จากนั้นก็ขอบุตรหรือธิดากับองค์พระธาตุ ก็ปรากฏว่าได้
บุตรตามที่ต้องการ ก็จะต้องนำสิ่งที่ตนบนบานเอาไว้ไปถวายองค์พระธาตุ และบุตรที่เกิดมา
จะดีหรือด้าวว่าแรงๆ ไม่ได้ ถ้าพูดด้วยคำหยาบหรือดีแรง ๆ เด็กก็จะไม่สบายเป็นไข้ไม่หาย
ต้องไปขอขมากับองค์พระธาตุ แล้วเด็กจึงหายจากการเป็นไข้ ชาวบ้านจึงเชื่อว่าเด็กเกิดจาก

^{๘๖} สัมภาษณ์นายพิรศักดิ์ ตระกูลโกศล, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑ ตำบลนาดูน, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๘๗} สัมภาษณ์นายพัศกร ปัดดาเนย์, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลนาดูน, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๘๘} สัมภาษณ์นายสุรัตน์ นามมะ, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๕ ตำบลนาดูน, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๘๙} สัมภาษณ์นายธงชัย คุ้มไพฑูรย์, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ ตำบลนาดูน, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

การไปขอจากองค์พระธาตุเป็นบุตรที่เทวดาประทานให้ จะคู่ด้วยคำที่หยาบคายหรือดีแรงๆ ไม่ได้^{๕๐}

เมื่อเกิดอาการเจ็บป่วยไม่สบายโดยไม่ทราบสาเหตุ ไม่ว่าจะเกิดกับ เด็ก คนวัยทำงาน หรือคนเฒ่าคนแก่ก็ตาม หรือแม้แต่กับสัตว์เลี้ยง เมื่อไม่ทราบถึงสาเหตุของอาการ และหมอรักษาก็ไม่หาย พ่อจ๋าก็จะพาชาวบ้านไปทำพิธีขอขมาต่อองค์พระธาตุ และการสวดมนต์ถวายองค์พระธาตุให้ช่วยคลบนันดาลให้หายจากอาการเจ็บป่วย แล้วปรากฏว่าอาการเจ็บป่วยที่ไม่ทราบสาเหตุหายไปโดยเร็วพลัน ชาวบ้านก็จะนำผ้าห่ม หรือเครื่องบวงสรวงมาถวายองค์พระธาตุเพื่อแสดงความเคารพและตอบแทนที่ประทานให้หายจากอาการเจ็บป่วย^{๕๑}

ชาวอำเภอนาดูนหรือชาวบ้านในอำเภอใกล้เคียง เมื่อจะมีการสอบเข้าทำงานหรือต้องการเลื่อนตำแหน่ง หรือแม้แต่ไม่ให้ได้รับการเกณฑ์ทหาร ก็จะมาขอกับองค์พระธาตุให้ช่วย แล้วปรากฏว่าได้ตามที่ปรารถนา ก็จะนำเครื่องบวงสรวง มาทำการถวายองค์พระธาตุ แต่ถ้าได้สมความปรารถนาแล้วไม่นำเครื่องบวงสรวงมาถวาย จะเจ็บไข้ได้ป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ จนกว่าจะนำเครื่องบวงสรวงมาถวายอาการเจ็บป่วยจึงหายไป^{๕๒}

การสาบานตนเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ หรือแม้แต่ของหาย คนหาย หรือสัตว์เลี้ยงถูกขโมย ในการแสดงความบริสุทธิ์ในกรณีที่บุคคลถูกใส่ความ หรือได้กระทำความผิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็นำไปสาบานต่อหน้าองค์พระธาตุ ถ้ากระทำความผิดจริงท้องก็จะโตโดยไม่มีสาเหตุ และจะมีอันเป็นไปตามที่ได้สาบาน ในกรณีที่สิ่งของต่างๆ ได้หายไปจากการถูกขโมยก็จะไปขอให้องค์พระธาตุช่วยให้จับขโมย ได้ของที่หายไปกลับคืนมา เมื่อได้สิ่งของหรือจับขโมยได้แล้ว จะต้องนำเครื่องบวงสรวงมาถวายองค์พระธาตุ^{๕๓}

จากการสัมภาษณ์เรื่องความเชื่อของชาวอำเภอนาดูนที่มีต่อพระธาตุนาดูน ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ชาวอำเภอนาดูนเชื่อในพุทธานุภาพที่ของพระบรมสารีริกธาตุที่บรรจุอยู่ภายในองค์พระธาตุ ชาวอำเภอนาดูนจึงพยายามปฏิบัติตนให้บริสุทธิ์ทางกาย วาจา และใจ เพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุ กระทำการสักการบูชาขององค์พระธาตุ ด้วยพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีบวงสรวง พิธีกรรมบ๋า พิธีกรรมปงบ๋า พิธีกรรมขอขมา พิธีสรงน้ำพระธาตุ พิธีเวียนเทียน พิธีปฏิบัติธรรม

^{๕๐} สัมภาษณ์นายประสัน ภาระโช, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๗ ตำบลนาดูน, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๕๑} สัมภาษณ์นายบุญชู ปัตตยาโส, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑๐ ตำบลนาดูน, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๕๒} สัมภาษณ์นายวุฒิ อัยยโก, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๘ ตำบลนาดูน, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๕๓} สัมภาษณ์นายบุญไทย ปัตตยสังข์, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑๓ ตำบลนาดูน, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

และพิธีเปลี่ยนผ้าห่มพระธาตุ เป็นต้น โดยมีความเชื่อว่าเมื่อกระทำเช่นนี้แล้วจะได้รับความคุ้มครองจากองค์พระธาตุ อยู่เย็นเป็นสุข แต่จากความเชื่อนี้ ก่อให้เกิดเป็นงานนมัสการพระธาตุนาควนใน วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ ของทุกปี

จะเห็นได้ว่า พิธีกรรมที่ชาวอำเภอนาควนได้ประพฤติปฏิบัติต่อองค์พระธาตุนับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางด้านความเชื่อ สร้างความเชื่อมั่นในสิ่งที่ตนเคารพนับถือ นำมาซึ่งความสมัคสมานสามัคคีของคนในชุมชนเป็นอย่างดี ฉะนั้น เมื่อชาวบ้านและชุมชนยังคงยึดมั่นในการประกอบพิธีกรรมตามจารีตประเพณีบนพื้นฐานของวัฒนธรรมอันดีงาม ประเพณีและพิธีกรรมอันดีงามจะยังคงอยู่คู่กับชาวอำเภอนาควนไปอีกนาน

๔.๑.๒ ด้านหลักธรรม

พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในทุกชั้นตอนเป็นการถ่ายทอดปรัชญาความเชื่อลงไปในพิธีกรรมเพื่อเป็นแนวทางที่จะได้ถ่ายทอดพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าศาสนพิธีต่างๆ พิธีกรรมจึงเกิดขึ้นหลังจากที่มีศาสนาแล้วเป็นการสร้างโอกาสในการแสดงธรรมของพุทธองค์ผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่มีคนหมู่มากมารวมกันประกอบกิจกรรมอย่างเดียวกันเหตุที่มีพิธีกรรมนั้นเพราะเนื่องมาจากหัวใจของพุทธศาสนาคือการทำความดีละเว้นความชั่วทำจิตใจให้บริสุทธิ์จากทั้ง๑๓หลักการนี้ทำให้พุทธบริษัทหันมาประกอบกิจกุศลเรียกว่าบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ที่ตั้งแห่งการทำบุญ , ทางทำความดีได้แก่

- ๑)ทานมัยคือการทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ
- ๒)ศีลมัยคือการทำบุญด้วยการรักษาศีลหรือประพฤติดี
- ๓) ภาวนามัยคือการทำบุญด้วยการเจริญภาวนาคือการฝึกจิตใจเจริญปัญญา
- ๔) อปจายนมัยคือการทำบุญด้วยการประพาศิ้อ่อนน้อม
- ๕) เวชยาวัจจมัยคือการทำบุญด้วยการชวนชวนรับใช้
- ๖) ปัตติทานมัยคือการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้ผู้อื่น
- ๗) ปัตตานุโมทนามัยคือการทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น
- ๘) รัชมัสสวณมัยคือการทำบุญด้วยการฟังธรรมด้วยการศึกษาหาความรู้
- ๙) รัสมเทศนามัยคือการทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมให้รู้
- ๑๐) ทิฏฐุชุกัมมมัยคือการทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง

ในการสร้างบุญที่เป็นความเชื่ออย่างหนึ่งของชาวพุทธคือการสร้างได้มาร่วมกิจกรรมในงานนมัสการพระธาตุ พระพุทธศาสนาจึงสอดแทรกหลักธรรมคำสอนเหล่านี้เข้าไปในพิธีกรรมของกระบวนการสร้างและอาศัยศรัทธาที่เกิดขึ้นจากกระบวนการนี้สั่งสอนธรรมชั้นสูงยิ่งขึ้นไปเพื่อให้พุทธศนิกชนเกิดองค์ความรู้และนำความรู้นั้นไปขัดเกลาตัวเองให้เกิดปัญญามีดวงตาเห็นธรรมสามารถนำศีลสมาธิและปัญญาไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันทำให้เกิดองค์การแห่งความดีงามทำให้ผู้คนมีความสุขสังคัมสุข

นอกจากนี้การดำเนินชีวิตของชาวอำเภอนาาคูนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้รับอิทธิพลของพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตดังมีปรากฏพอสรุปได้ดังนี้

การประพาศิทธธรรมพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในเวรัญชกสูตรว่าการประพาศิทธในกุศลกรรมมถ๑๐คือกายสุจริต๓วาจสุจริต๔มโนสุจริต๑๗ชื่อการว่าประพาศิทธกรรมกายสุจริต๓ได้แก่ละจากการฆ่าสัตว์เว้นจากการฆ่าสัตว์ได้เด็ดขาดวางศัสตราวางท่อนไม้เสียแล้วเป็นผู้มีการเกื้อกูลอนุเคราะห์สัตว์ทุกจำพวกอยู่ละจากการลักทรัพย์เว้นจากการลักทรัพย์ได้เด็ดขาดไม่ถือเอาทรัพย์สมบัติของผู้อื่นที่เขายังมีได้ให้อันเป็นส่วนแห่งการขโมยละจากการประพาศิทธผิดในสามภรรยาของผู้อื่นไม่ล่วงละเมิดจารีตประเพณีในพวกหญิงเป็นป่านนั้น

วาจสุจริต๔ได้แก่ละจากการกล่าวเท็จเว้นจากการกล่าวเท็จได้อย่างเด็ดขาดคืออยู่ในที่ประชุมก็ดั่งละเป็นผู้ไม่กล่าวเท็จทั้งๆที่รู้อยู่ละจากการกล่าวส่อเสียดเว้นจากการกล่าวส่อเสียดได้อย่างเด็ดขาดเป็นผู้ที่กล่าวคำให้เกิดความสมัคสมานกันละจากการกล่าวคำหาบเว้นขาดจากการกล่าวคำหาบได้อย่างเด็ดขาดเป็นผู้ที่กล่าววาจาสุภาพอ่อนน้อมละจากการพูดเพื่อเจ้อเหลวไหลไร้สาระโดยรู้จักกาลเทศะที่จะพูดมีที่อ้างอิงพูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและแก่ผู้อื่น

มโนสุจริต๑ได้แก่ไม่เป็นผู้มากไปด้วยความเพ่งเล็งทรัพย์ของผู้อื่นเอามาเป็นของตัวเองไม่เป็นผู้มีจิตคิดพยาบาทผูกแหวไม่มีจิตคิดร้ายต่อผู้อื่นเป็นผู้มีความเห็นถูกต้องเป็นสัมมาทิฐิคือเห็นว่าทานที่ให้แล้วมีผลการบูชามีผลการเช่นสรวงมีผลทำให้แจ้งด้วยความรู้อย่างยิ่งของตนเองแล้วประกาศให้ผู้อื่นรู้ตามด้วยมีโลกนี้มีโลกหน้ามีเป็นต้น^{๕๔}

จากการสัมภาษณ์ด้านหลักธรรม ผู้วิจัยสรุปได้ว่า เพราะมีพระธาตุนาาคูน จึงทำให้ชาวพุทธอำเภอานาคูนนำหลักธรรมที่กล่าวมาข้างต้นนั้นมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

^{๕๔} สัมภาษณ์พระราชปริยัติยาทร (น้อย ญาณวฑฺฒโธ), ๕ ธันวาคม ๒๕๕๕ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็น พระเทพสิทธิธารจารย์, เจ้าคณะจังหวัดมหาสารคาม, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๕.

เพราะเชื่อว่าธรรมเหล่านี้ย่อมเป็นหลักในการดำเนินชีวิตที่ดีเป็นที่สมควรแก่การยึดถือเพื่อความผาสุกในชีวิตนอกจากนี้พระชาตุนาคุนยังเป็นพุทธานุสติมีลักษณะที่เตือนสติของผู้พบเห็นสร้างความร่มเย็นเป็นสุขให้เกิดแก่จิตใจให้มีพลังและความมั่นใจที่จะปฏิบัติภารกิจของตนต่อไปด้วยความไม่ประมาทตั้งตนอยู่ในโอวาทปาฏิโมกข์ตามหัวใจของพระพุทธศาสนาที่ว่าจะไม่ทำบาปทั้งปวงจะทำแต่ความดีและจะทำจิตใจให้ผ่องใสแต่เมื่อเกิดทุกข์ภัยก็หันหน้าเข้าหาพระธรรมเข้าหาพระชาตุนาคุนเพื่อเป็นหลักในการยึดเหนี่ยวจิตใจชาวอำเภอนาคูนมีความเชื่อว่าพระชาตุนาคุนมีพุทธานุภาพที่จะช่วยในการบันดาลให้ภัยพิบัติต่างๆลดลงหรือหมดไปได้

๔.๑.๓ ด้านจิตใจ

คุณค่าทางด้านจิตใจเป็นคุณค่าที่ส่งผลต่อตนเองเป็นสำคัญในงานนมัสการพระชาตุนาคูนนั้นเป็นการสร้างการตอบสนองความสุขด้านจิตใจทั้งในด้านของบุคคลครอบครัวไปจนถึงสังคมในระดับชาติเมื่อชาวพุทธมีศรัทธาความเชื่อเกี่ยวกับอานิสงส์ของการได้มานมัสการพระบรมสารีริกธาตุเมื่อได้มีโอกาสมาทำบุญไว้เป็นทานก็ย่อมเกิดปีติสุขอิ่มเอมใจและมีความรู้สึกรักและผูกพันกับพระพุทธศาสนา รู้สึกว่าบาปและอกุศลทั้งมวลลดน้อยถอยลงและเป็นการสั่งสมบุญรู้สึกได้ว่าตัวเองมีบุญมากและเชื่อว่าตนเองจะไม่ตกนรกหรือไปอบายภูมิทำให้เกิดกำลังใจในการที่จะประกอบสัมมาอาชีวะและตั้งตนอยู่ในวิถีทางแห่งชาวพุทธที่ดีในหลักการของพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องอยู่ในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนานั้นส่วนใหญ่จะเน้นในเรื่องของท่านเพราะเป็นเรื่องที่กระทำได้ง่ายโดยง่ายไม่มีข้อบังคับและทำได้ทุกคนทั้งทานทรัพย์สินเงินทองทานอาหารการกินทานแรงกายแรงใจเมื่อให้ทานแล้วทำให้เกิดความสุขทางใจขึ้นทำให้มีความโน้มเอียงไปในทางที่ดีชักนำจิตใจให้รักษาศีลและปฏิบัติภาวนาต่อไปได้ในการพิธีกรรมงานนมัสการพระชาตุนาคูนนั้นมีการประกอบทานบารมีดังนี้^{๕๕}

จากการสัมภาษณ์ความสำคัญของพระชาตุนาคูนด้านจิตใจ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า พระชาตุนาคูนมีความสำคัญในการเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจทำให้เกิดกำลังใจในการที่จะประกอบสัมมาอาชีวะและตั้งตนอยู่ในวิถีทางแห่งชาวพุทธที่ดีเกิดความสุขทางใจขึ้นทำให้มีความโน้มเอียงไปในทางที่ดีชักนำจิตใจให้รักษาศีลและปฏิบัติภาวนาต่อไปได้

๔.๑.๔ ด้านวัตถุ

^{๕๕} สัมภาษณ์พระครูโสภณเจติยาภิรักษ์, เจ้าคณะอำเภอนาคูน, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องได้ให้ทัศนะไว้ดังต่อไปนี้

คุณค่าของการสร้างพระธาตุนาคูนคือ “เมื่อเราสร้างพระบรมธาตุถวายเป็นทาน บารมีทำให้เรารู้สึกปีติอิ่มใจอิ่มในบุญเพราะเรารู้ว่าการถวายทานพระธาตุนาคูนเป็นทานที่ได้บุญมากมีอานิสงส์มากเมื่อเราสร้างพระธาตุนาคูนอย่างสวยงามถูกลักษณะเป็นพุทธสถานไว้ให้คนกราบไหว้สักการะย่อมมีอานิสงส์มากอย่างไม่ต้องสงสัยเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจร่วมกัน ดังนั้นการสร้างพระบรมธาตุนาคูนจึงมีคุณค่าทางจิตใจของพุทธศาสนิกชนทุกคนเป็นการบ่มเพาะการเสียดสการรู้จักแบ่งปันและการรู้จักเรียนรู้การยกระดับจิตใจของตนเองให้เข้าสู่ความกล้าเฝ้าภายใต้พระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาพื้นฐานความเชื่อทำให้เกิดศรัทธาเมื่อมีศรัทธาตั้งมั่นแล้วย่อมยังประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นเพราะอาศัยศรัทธาจึงได้บริจาทานเพราะอาศัยศรัทธาคนจึงรักษาศิลและเจริญภูวนาเพื่อขับข่มนิรณรรังงับกิเลสดังคำบาลีว่า “สพฺพสาธุการูปติฏฺฐิตา”

พระสงฆ์และคณะพุทธศาสนิกชนร่วมกันมาอัญเชิญองค์พระบรมสารีริกธาตุที่ขุดพบมาประดิษฐานไว้ ณ บรมธาตุนาคูนที่สร้างเสร็จแล้วเพื่อแสดงให้เห็นถึงความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธรูปบรมสารีริกธาตุ และพระพุทธรูปทำให้เกิดความปีติซาบซึ้งใจบ้างก็น้ำตาไหลเพราะต่างก็มาช่วยกันด้วยศรัทธาสร้างสามัคคีในหมู่คณะขึ้นร่วมเฉลิมฉลองในการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุด้วยความปีติอิ่มเอมใจทุกคนเป็นการร่วมสร้างพระถาวรวัตถุทางพระพุทธศาสนาร่วมกันตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงนำพระบรมสารีริกธาตุมาประดิษฐานยังก่อให้เกิดศรัทธารักและทุกคนบันทึกไว้ในใจว่า “นี่เป็นพระธาตุเราสร้างพระธาตุของเรา” เป็นความผูกพันทางใจร่วมกันในชุมชน

เจ้าหน้าที่กรมศิลปากรที่ ๗ ขอนแก่น พร้อมเจ้าหน้าที่จากอำเภอนาคูนมหาสารคามได้ทำการขุดค้นพบยอดสถูปสำริด ๑ ชิ้น แต่ไม่พบองค์สถูป ต่อมาได้มีผู้นำองค์สถูปพร้อมด้วยดัลบบรรจุพระบรมสารีริกธาตุมอบให้เจ้าหน้าที่พร้อมทั้งแผ่นทองคำรูปกลีบบัว กับแผ่นสำริดรูปดอกบัวบานวงกลม ซึ่งเป็นแผ่นรองรับองค์สถูปมามอบให้นายอำเภอนาคูนจึงเป็นอันว่าทางการได้พบส่วนประกอบของสถูปบรรจุดัลบพระบรมสารีริกธาตุครบทุกชิ้นส่วนขามหาสารคามจึงเห็นว่าควรสร้างองค์สถูปเจดีย์องค์ใหญ่ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้เป็นการถาวรณ ดาบลที่ขุดพบนั้น แต่เมื่อสร้างจริงได้ไปสร้าง ณ ทำเลแห่งใหม่ที่โคกคงเค็งที่เป็นที่ราบสูงกว้างใหญ่ห่างจากจุดเดิมประมาณ ๒ กิโลเมตร

กรมศิลปากรได้ออกแบบองค์พระสถูปเจดีย์โดย ประยุกต์รูปทรงของสถูปสำริดที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่ค้นพบกับลักษณะศิลปกรรมแบบทวาราวดี มีความสูง ๕๐.๕๐ เมตร ฐานชั้นล่างเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสยาวด้านละ ๓๕.๓๐ เมตร ผนังภายนอกเป็นหินล้างประดับด้วยกระเบื้องดินเผา ส่วนสูงสุดซึ่งเป็นลูกแก้วและฉัตรประดับด้วยเกร็ดกระเจกสีทอง ส่วนประกอบขององค์พระธาตุแบ่งออกเป็นสามส่วน ดังที่กล่าวมาแล้วในหัวข้อ ๓.๑.๒ ลักษณะพุทธศิลป์พระธาตุนาควน^{๕๖}

จากการสัมภาษณ์ความสำคัญด้านวัตถุของพระธาตุนาควน ผู้วิจัยสรุปได้ว่าพระธาตุนาควนเป็นคุณค่าทางด้านวัตถุที่เป็นตัวแทนของความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา ตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นพุทธสถานไว้ให้คนกราบไหว้สักการบูชา เปรียบเสมือนเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า เป็นการบ่มเพาะการเสียสละการรู้จักแบ่งปันและการรู้จักเรียนรู้การยกระดับจิตใจของตนเองให้เข้าสู่ความกล้าเฝ้าภายได้พระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา พื้นฐานความเชื่อทำให้เกิดศรัทธาและยังคงสืบต่อไปในอนาคตเพราะมีการจัดงานมนัสการพระธาตุนาควนอย่างยิ่งใหญ่ในทุกๆ ปี

๔.๒คุณค่าทางสังคม

สังคมของชาวอำเภอนาควนเป็นสังคมที่มีอิทธิพลของพระพุทธศาสนาชัดเจนมาก ถึงแม้ว่าจะผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมก็ตามในกระบวนการพิธีกรรมงานมนัสการพระธาตุนาควนเป็นการประสานร่วมมือกันของคนในสังคมเป็นกลุ่มเป็นก้อนเป็นการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาทำให้สังคมมีความรู้สึกถึงความเป็นพวกพ้องเป็นหมู่เหล่าและร่วมกันรักษาพื้นที่ธรรมทางพระพุทธศาสนาไว้เป็นมรดกของคนในสังคมให้ยาวนานที่สุดเป็นขบวนการของประชาสังคมเชิงพุทธที่มีส่วนดีมากกว่าส่วนเสียพระพุทธศาสนามีองค์ประกอบที่สำคัญคือความเชื่อคำสอนข้อบัญญัติพิธีกรรมและข้อปฏิบัติในฐานะสมาชิกทางสังคมต้องปฏิบัติตามกระบวนการทางศาสนาซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นข้อดีในการแก้ไขปัญหาทางสังคม

การอยู่ร่วมกันเป็นสังฆะหรือหมู่คณะและการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมหรือกลุ่มคนในขั้นพื้นฐานต้องมีการแบ่งปันมาเชื่อมให้คนอยู่ร่วมกันสังคมที่ขาดการแบ่งปันแล้งน้ำใจไร้ความเอื้อเฟื้อคือสังคมที่พร่องเมตตาพึงพาอาศัยไม่ได้ซ้ำยังทำให้คนในสังคมนั้นเกิด

^{๕๖} สัมภาษณ์พระครูสุคนธ์โพธิ์พัทธ, เจ้าคณะตำบลพระธาตุ, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

ความรู้สึกห่อเหี่ยวเปล่าเปลี่ยวและแตกแยกด้วยเหตุนี้พระพุทธรองค์จึงให้ความสำคัญกับสังฆะ หรือส่วนรวมมากกว่าปุคลิเกะหรือส่วนบุคคลพระพุทธรองค์ทรงฝากพระพุทธศาสนาไว้กับ พุทธบริษัท^๔ซึ่งต้องทำหน้าที่ร่วมกันมิได้ฝากไว้กับผู้ใดผู้หนึ่งตามนัยนี้สังฆะจึงมีความสำคัญ มากกว่าบุคคลตามหลักสังคัมวิทยาถือว่าแต่ละคนล้วนเป็นสมาชิกของสังคมาสัยสังคมา เติบโตขึ้นมาถ้าไม่รู้จักตอบแทนสังคมาไม่ให้ประโยชน์คืนสังคมาบ้างก็จะเป็นบุคคลไร้ ประโยชน์เองในพิธีกรรมงานนมัสการพระธาตุนาคูนเป็นการประสานความร่วมมือร่วมใจ แบ่งปันและมีเป้าหมายเดียวกันของพุทธบริษัทเพื่อเป้าหมายหลักคือศรัทธาในอานิสงส์ของ การได้มาทำบุญในพิธีกรรมงานนมัสการพระธาตุนาคูนร่วมกัน

อีกประการหนึ่งหลักการของพระพุทธศาสนามองว่ามนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกันในแง่ของการตกอยู่ในอำนาจของธรรมชาติเช่นเดียวกันพระพุทธรองค์ทรงปฏิเสธระบบวรรณะ ของฮินดูและทรงเน้นย้ำว่ามนุษย์ทุกคนทุกชั้นวรรณะต่างอยู่ในอำนาจของกฎแห่งกรรมและ กฎแห่งธรรมเดียวกันอย่างเท่าเทียมในพิธีกรรมงานนมัสการพระธาตุนาคูนก็เช่นเดียวกันไม่ กีดขวางหนทางแห่งบุญทุกคนมีสิทธิที่จะร่วมกันทำบุญ อันเกิดจากศรัทธาในพุทธศาสนา หรือในหลักการของสังคหวัตถุที่ว่าด้วยสมานัตตาคือการทำตัวเข้าสมานความเสมอต้นเสมอ ปลายการให้ความเสมอภาคการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่(ทาน) การพูดจาเพื่อความสมานสามัคคี(ปิย วาจา) หรือหลักของพรหมวิหาร^๕ในพระพุทธศาสนาก็สามารถเกิดขึ้นในกระบวนการ พิธีกรรมงานนมัสการพระธาตุนาคูนได้^{๕๖}

จากการสัมภาษณ์ความสำคัญด้านคุณค่าทางสังคมาของพระธาตุนาคูน ผู้วิจัยสรุป ได้ว่าในพิธีกรรมงานนมัสการพระธาตุนาคูนนั้นทุกองค์ประกอบล้วนมีความสำคัญล้วน แล้วแต่มีคุณค่าในด้านสังคมาเพราะเป็นการร่วมแรงร่วมใจกันในทุกขั้นตอนตั้งแต่ผู้มีเจตนา มา ทำความดีในงานนมัสการพระธาตุนาคูนเป็นการระดมทุนการระดมแรงกายแรงใจการระดม พุทธบริษัทให้มาร่วมทำกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนาซึ่งประกอบด้วยบุญกิริยาทุกประการ เป็นประชาสังคมาเชิงพุทธที่จะขาดเสียมิได้ในสังคมาพุทธ

๔.๒.๑ด้านความสามัคคี

^{๕๖} สัมภาษณ์พระครูปริยัติกิจ (พรหมจารี), รองเจ้าคณะจังหวัดมหาสารคาม, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

การจัดประเพณีและพิธีกรรมนมัสการพระธาตุนาคูนนั้นเกิดจากความเชื่อและความศรัทธาของชาวอำเภอหาดใหญ่ที่มีต่อพระธาตุนาคูน เช่น พิธีสงฆ์น้ำพระธาตุ พิธีบวงสรวง และพิธีเปลี่ยนผ้าห่ม เป็นต้น ถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ดีที่เกิดผลต่อสังคมในชุมชนอย่างมาก นั่นก็คือการสร้าง ความสามัคคีปรองดองสามัคคีต่อชุมชน นับตั้งแต่เมื่อฤดูกาลแห่งการทำบุญใกล้จะมาถึง ชาวบ้านทุกคนก็จะมีการเตรียมตัวตั้งแต่เนิ่นๆ เพราะถือว่าเป็นการพักผ่อนจากการทำงาน ผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะได้ฟังเทศน์ฟังธรรม คนหนุ่มสาวที่อยู่ไกลบ้านก็จะเตรียมตัวลงงานเพื่อกลับบ้านมาร่วมงาน และถือโอกาสอันดีนี้กลับมาเยี่ยมบ้านและขอพรจากองค์พระธาตุให้กิจการงานเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า

เมื่อใกล้ถึงวันงานทุกฝ่ายในอำเภอ ในหมู่บ้าน นับตั้งแต่นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหาดใหญ่ นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อำนวยการโรงเรียนหาดใหญ่ประชาสรรค์ เจ้าอาวาสวัดต่างๆ และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จะมีการประชุมเพื่อมอบหมายหน้าที่ในการเตรียมงาน และเมื่อได้รับมอบหมายแล้วทุกฝ่ายก็จะกลับไปทำหน้าที่ของตนเอง เช่น ผู้เฒ่าผู้แก่ที่เป็นผู้ใหญ่ก็จะทำพานบายศรี คนในวัยทำงานผู้ชายก็จะเตรียมทำบั้งไฟ ผู้หญิงก็จะทำทำขนมมนเมย วัยรุ่นชายหญิงก็จะทำความสะอาดบริเวณพระธาตุ และทางโรงเรียนก็จะนำนักเรียนมารำบวงสรวง และทางองค์การบริหารส่วนตำบลก็จะสนับสนุนในด้านงบประมาณ เป็นต้นและทุกคนที่มาทำงานก็จะมาทำงานด้วยความเต็มใจเพราะมีความเลื่อมใสศรัทธาในองค์พระธาตุ และถือถือว่าเป็นการทำบุญไปในตัวด้วย^{๔๔}

จากการสัมภาษณ์ความสามัคคีของพระธาตุนาคูน ผู้วิจัยสรุปได้ว่างานนมัสการพระธาตุนาคูนได้สร้างความสามัคคีปรองดองสามัคคีของคนในท้องถิ่นอันเกิดจากองค์พระธาตุที่หลอมรวมคนในท้องถิ่นให้เคารพนับถือสักการะ เพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่ในองค์พระธาตุให้ความคุ้มครองจากองค์พระธาตุ

๔.๒.๒ ด้านเศรษฐกิจ

พระธาตุนาคูนเป็นพุทธสถานที่สำคัญของจังหวัดมหาสารคาม ได้บอกถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่ามีผู้คนอาศัยอยู่ในบริเวณนี้มาเป็นเวลาช้านาน ได้รับเอาวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นเวลานานับศตวรรษ ได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์อีกแห่งหนึ่งที่ควรค่าแก่การศึกษาเป็นอย่าง

^{๔๔} นายประสิทธิ์ พูลวงษ์, รองนายกเทศมนตรีตำบลหาดใหญ่, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๕.

ยิ่ง ในแต่ละปีก็จะมีผู้คนจากที่ต่างเดินทางมาเคารพสักการะพระธาตุเป็นจำนวนมาก สร้างรายได้ให้กับชุมชน ได้เป็นอย่างดี เพราะคนที่มาไหว้พระธาตุ จะซื้อหาของฝากจับจ่ายใช้สอยกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งนับว่าสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้ไม่น้อยเลยทีเดียว

จากการให้ข้อมูลของบุคคลผู้รู้ว่ ก่อนหน้าที่จะมีการสร้างพระธาตุนาดูนนั้น อำเภอนาดูนยังเป็นกิ่งอำเภอมิรายได้ไม่น้อยอยู่ไม่สามารถยกเป็นอำเภอได้ ประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างยากจน เส้นทางคมนาคมไม่สะดวกเพราะแยกเข้ามาจากทางหลวงแผ่นดินเป็นระยะทาง ๕ กิโลเมตร การสาธารณสุขก็ยังไม่ทั่วถึง แต่เมื่อหลังจากที่มีการขุดพบพระธาตุนาดูน เมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๕๒๒ นั้น วิถีชีวิตของชาวอำเภอนาดูนก็เปลี่ยนแปลงไป มีนักแสวงหาวัตถุโบราณจากทั่วทุกสารทิศเข้ามาเพื่อแสวงหาวัตถุโบราณ สร้างรายได้ให้กับคนนาดูนเป็นอย่างมากและต่อมาที่มีการสร้างพระบรมธาตุนาดูนเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่ขุดพบนั้น ก็มีหลายหน่วยงานเข้ามาให้ความสำคัญกับการพัฒนาให้เป็นพุทธมณฑลอีสาน พัฒนาพุทธสถานควบคู่ไปกับการท่องเที่ยว จึงทำให้มีประชาชนหลั่งไหลจากทั่วทุกสารทิศมานมัสการพระบรมสารีริกธาตุ จึงทำให้ความเจริญเข้ามาสู่อำเภอนาดูน อย่างรวดเร็ว การคมนาคมสะดวกสบาย ระบบสาธารณสุขก็ดีขึ้นมาก และที่สำคัญคือสร้างรายได้ให้กับชุมชน คือเกิดร้านค้าเพื่อบริการนักแสวงบุญบริเวณพระธาตุ และนำรายได้เข้าสู่กองทุนพัฒนาและอนุรักษ์พระธาตุนาดูน เดือนละประมาณ ๑ ล้านบาท และมีนักท่องเที่ยวเข้าสร้างรายได้ให้กับอำเภอนาดูน ปีละ ประมาณ ๙๐ – ๘๐ ล้านบาท แต่เฉพาะปี พ.ศ. ๒๕๕๕ นี้มีรายได้เข้ามาไม่ต่ำกว่า ๑๐๐ ล้านบาทแล้ว เพราะมีการขุดพบพระธาตุนาดูนอีก (กรุแตกอีกครั้งหนึ่ง) จึงทำให้นักแสวงโชคเข้ามาจากทั่วสารทิศ และในแต่ละเดือนนั้นมีนักท่องเที่ยวหรือนักแสวงบุญเข้ามาไม่ต่ำกว่า ๕๐,๐๐๐ คน^{๕๕}

จากการสัมภาษณ์ความสำคัญด้านคุณค่าด้านเศรษฐกิจของพระธาตุนาดูน ผู้วิจัยสรุปได้ว่า พระธาตุนาดูนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์อีกแห่งหนึ่งที่ควรค่าแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง มีผู้คนจากต่างถิ่นเดินทางมาเคารพสักการะพระธาตุเป็นจำนวนมาก สร้างรายได้และระบบเศรษฐกิจให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี

๔.๒.๓ ด้านประเพณีและวัฒนธรรม

^{๕๕} นายสุตสาคร คำหนองสรวง, คณะกรรมการกองทุนพัฒนาและอนุรักษ์พระธาตุนาดูน, ๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๕.

ผลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

การสืบสานพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรมศาสนา เป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของคน สังคมไทยในยุคใหม่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้สังคมชนบทเปลี่ยนเป็นสังคมเมืองไปด้วย ความสัมพันธ์แบบพึ่งพากันของคนในชุมชนเปลี่ยนไป ต่างคนก็ต่างอยู่ ศิลธรรม จริยธรรมของประชาชนเสื่อมถอย วิถีชีวิตของคนไทยเริ่มห่างไกลจากศาสนามากขึ้น ส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคมมากมาย เช่น ปัญหาอาชญากรรม ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย สิ่งเหล่านี้ เราสามารถนำหลักธรรมทางศาสนามาแก้ไขและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนได้ ถ้ายึดมั่นศาสนาประพฤติตนตามหลักคำสอนของศาสนาอย่างถูกต้องแล้ว คนจะมีคุณภาพเพียบพร้อมด้วยคุณธรรม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีความขยันหมั่นเพียร มีความอดทน สามารถพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคงได้

พระบรมธาตุนาควน จังหวัดมหาสารคาม ได้รับเกียรติจาก ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษเป็นประธานในการประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ และเมื่อการก่อสร้างสถูปเจดีย์เสร็จสมบูรณ์ ก็ได้มีพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนิน แทนพระองค์ มาทรงประกอบพิธีอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุขึ้นประดิษฐานในองค์สถูปเจดีย์ เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๐ เวลา ๑๕.๐๐ น. ชาวจังหวัดมหาสารคาม และคนทั่วไปเรียกสถูปเจดีย์องค์นี้ว่า “พระธาตุนาควน” และ ต่อมา คณะรัฐมนตรี ได้พิจารณาเห็นว่า พระธาตุนาควน ตั้งอยู่ในบริเวณใจกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแหล่งโบราณสถานตั้งอยู่ จำนวน มาก ในประวัติศาสตร์เคยเป็นศูนย์กลางแห่งพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การเมือง การปกครอง มาแต่โบราณกาล จึงมีมติให้ พระธาตุนาควน เป็นพุทธมณฑลอีสาน เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นมา และกำหนดวันนมัสการองค์พระธาตุนาควน คือ วันเพ็ญเดือนสาม หรือวันมาฆบูชาของทุกปี^{๐๐๐}

จากการสัมภาษณ์ด้านประเพณีและวัฒนธรรมของพระธาตุนาควน ผู้วิจัยสรุปได้ว่า พระบรมธาตุนาควน พุทธมณฑลอีสาน จังหวัดมหาสารคาม เป็นพุทธสถานศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวพุทธได้ให้ความเคารพสักการบูชาอย่างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวจังหวัดมหาสารคามยึดถือว่า พระธาตุนาควนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่ผูกพันกันมาช้านาน ในช่วงเดือนมาฆะทุกปี ชาว

^{๐๐๐}สัมภาษณ์นายชูชาติ ราชจันทร์, หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

อำเภอนาควนและจังหวัดมหาสารคามจะมีการจัดงานนมัสการพระธาตุนาควน เพื่อให้ประชาชนได้สักการบูชาและบวงสรวงบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ พระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งการจัดนมัสการพระธาตุนาควน แต่ละปีถือว่าเป็นงานใหญ่ระดับภาคอีสานและระดับประเทศที่ประชาชนเข้าร่วมงานทั่วทุกสารทิศ จึงขอเชิญชวนมางานนมัสการพระธาตุนาควนในวันมาฆบูชาของทุกปี

๔.๑ สรุปคุณค่าของศรัทธาที่มีต่อชาวพุทธอำเภอนาควน จังหวัดมหาสารคาม

พระธาตุนาควนมีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของชาวอำเภอนาควนเป็นอย่างมากทำให้ชาวชุมชนได้รับประโยชน์ส่งผลสะท้อนผ่านพิธีกรรมและมีผลต่อการเกิดความเชื่อต่อองค์พระธาตุคือ

๑. คุณค่าในทางพระพุทธศาสนา

พระธาตุนาควน หรือพุทธมณฑลอีสาน เป็นสถานที่ที่ค้นพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดี ที่แสดงว่าบริเวณแห่งนี้เคยเป็นศูนย์กลางความเจริญรุ่งเรืองของนครจำปาศรี เมืองโบราณในอดีตอีกทั้งได้ขุดพบสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุอำเภอนาควน ได้กำหนดจัดงานนมัสการพระธาตุนาควน ณ บริเวณพระธาตุนาควน อำเภอนาควน จังหวัดมหาสารคาม ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ เป็นประจำทุกปี เพื่อส่งเสริมกิจกรรม เนื่องในวันมาฆบูชา วันสำคัญทางพุทธศาสนาอันเป็นการสืบทอดวิถีปฏิบัติอันดีงามของชาวพุทธให้คงอยู่สืบไป อีกทั้งยังเป็นคุณค่าทางด้านความเชื่อ หลักธรรม จิตใจ และวัตถุ

๑) ด้านความเชื่อ

ประชาชนชาวอำเภอนาควนมีความเชื่อเกี่ยวกับอานุภาพของพระธาตุ เชื่อในอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงการเคารพกราบไหว้เพื่อต้องการให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ในองค์พระธาตุได้คุ้มครองรักษาตนให้แคล้วคลาดปลอดภัยจากอันตรายทั้งหลาย

๒) ด้านหลักธรรม

ชาวพุทธอำเภอนาควนนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพราะเชื่อว่าธรรมเหล่านี้ย่อมเป็นหลักในการดำเนินชีวิตที่ดีเป็นที่สมควรแก่การยึดถือเพื่อความผาสุกในชีวิตนอกจากนี้พระธาตุนาควนยังเป็นพุทธสถานุสดีมีลักษณะที่เตือนสติของผู้พบเห็นสร้างความร่มเย็นเป็นสุขให้เกิดแก่จิตใจให้มีพลังและความมั่นใจที่จะปฏิบัติภารกิจของตนต่อไปด้วยความไม่ประมาทตั้งตนอยู่ในโอวาทปาฏิโมกข์ตามหัวใจของ

พระพุทธศาสนาที่ว่าจะไม่ทำบาปทั้งปวงจะทำแต่ความดีและจะทำจิตใจให้ผ่องใสแต่เมื่อเกิดทุกข์ภัยก็หันหน้าเข้าหาพระธรรมเข้าหาพระรัตนาคูณเพื่อเป็นหลักในการยึดเหนี่ยวจิตใจชาวอำเภอนาคูมีความเชื่อว่าพระรัตนาคูณมีพุทธานุภาพที่จะช่วยในการบันดาลให้ภัยพิบัติต่างๆลดลงหรือหมดไปได้

๓) ด้านจิตใจ

งานนมัสการพระรัตนาคูณนั้นเป็นการสร้างการตอบสนองความสุขด้านจิตใจทั้งในด้านของบุคคลรอบคร้วไปจนถึงสังคมในระดับชาติเมื่อชาวพุทธมีศรัทธาความเชื่อเกี่ยวกับอานิสงส์ของการได้มานมัสการพระบรมสารีริกธาตุเมื่อได้มีโอกาสมาทำบุญไว้เป็นทานก็ย่อมเกิดปีติสุขอิ่มเอมใจและมีความรู้สึกรักและผูกพันกับพระพุทธศาสนา รู้สึกว่าบาปและอกุศลทั้งมวลลดน้อยถอยลง

๔) ด้านวัตถุ

พระรัตนาคูณเป็นคุณค่าทางด้านวัตถุที่เป็นตัวแทนของความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นพุทธสถานไว้ให้คนกราบไหว้สักการบูชาเปรียบเสมือนเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า เป็นการบ่มเพาะการเสียดสการรู้จักแบ่งปันและการรู้จักเรียนรู้การยกระดับจิตใจของตนเองให้เข้าสู่ความจำเริญภายใต้พระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาพื้นฐานความเชื่อทำให้เกิดศรัทธา และยังคงสืบต่อไปในอนาคตเพราะมีการจัดงานนมัสการพระรัตนาคูณอย่างยิ่งใหญ่ในทุกๆ ปี

๒. คุณค่าทางสังคม

ในกระบวนการพิธีกรรมงานนมัสการพระรัตนาคูณเป็นการประสานร่วมมือกันของคนในสังคมเป็นกลุ่มเป็นก้อนเป็นการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาทำให้สังคมมีความรู้สึกถึงความเป็นพวกพ้องเป็นหมู่เหล่าและร่วมกันรักษาพื้นที่ธรรมทางพระพุทธศาสนาไว้เป็นมรดกของคนในสังคมให้ยาวนานที่สุดเป็นขบวนการของประชาสังคมเชิงพุทธที่มีส่วนดีมากกว่าส่วนเสียซึ่งก่อให้เกิดผลดีทางด้านสังคม คือ

๑) ด้านความสามัคคี

งานนมัสการพระรัตนาคูณเป็นการสร้างความสมัครสมานสามัคคีของคนในท้องถิ่นอันจากเกิดจากความศรัทธาในองค์พระธาตุที่หลอมรวมคนในท้องถิ่นให้เคารพนับถือสักการะ เพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่ในองค์พระธาตุให้ความคุ้มครองจากองค์พระธาตุ

๒) ด้านเศรษฐกิจ

พระธาตุนาคูนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์อีกแห่งหนึ่งที่ควรค่าแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง มีผู้คนจากต่างถิ่นเดินทางมาเคารพสักการะพระธาตุเป็นจำนวนมาก สร้างรายได้และระบบเศรษฐกิจให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี

๓) ด้านประเพณีและวัฒนธรรม

พระบรมธาตุนาคูน พุทธมณฑลอิสาน จังหวัดมหาสารคาม เป็นพุทธสถานศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวพุทธได้ให้ความเคารพสักการบูชาอย่างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวจังหวัดมหาสารคามยึดถือว่า พระธาตุนาคูนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่ผูกพันกันมายาวนาน ในช่วงเดือนมาฆะทุกปี ชาวอำเภอนาคูนและจังหวัดมหาสารคามจะมีการจัดงานนมัสการพระธาตุนาคูน เพื่อให้ประชาชนได้สัก การบูชาและบวงสรวงบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ พระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งการจัดงานนมัสการพระธาตุนาคูนในแต่ละปีถือว่าเป็นงานใหญ่ระดับภาคอิสานและระดับประเทศที่ประชาชนเข้าร่วมงานทั่วทุกสารทิศ